

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

HSA

HIGHER
SCHOOL OF
ADVOCACY

УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ, ЩО ПРОЖИВАЄ В УКРАЇНІ

Рекомендації для іноземних громадян
та громадян України,
які постійно проживають за кордоном

Комітет з сімейного права НААУ
Центр «Адвокат дитини» ВША НААУ

2023

ПЕРЕДМОВА

Внаслідок збройної агресії росії проти України кількість дітей, які залишилися без батьківського піклування, постійно зростає. Багато небайдужих не лише українців, а й іноземців хочуть допомогти та подбати про дітей, які втратили батьків чи потребують опіки.

Саме тому, сьогодні питанню усиновлення привертається велика увага. З початку війни процес усиновлення було призупинено. Це було спровоковано ризиками для інтересів дітей, адже виконати повну процедуру було вкрай важко. Наразі цей процес став більш доступним, однак обмеження залишилися.

Сьогодні усиновлення провадиться тільки в тих регіонах, де немає воєнних дій та працюють державні органи влади України, а також по відношенню лише до тих дітей, щодо яких можливо встановити обставини життя їх батьків та інших родичів.

Ще одним обмеженням сьогодення є заборона на усиновлення дітей, які проживають в Україні (знаходяться на обліку дітей-сиріт чи позбавлених батьківського піклування в органах місцевої влади України) іноземцями та громадянами України, які постійно проживають за її межами. Також це обмеження стосується й громадян України, які тимчасово проживають за її межами. Заборона на усиновлення зазначеними категоріями осіб поширена на весь період дії воєнного стану в Україні та протягом 90 днів після його завершення. Та виключення із правил є.

Метою цих рекомендацій є надання покрокової інструкції щодо процесу усиновлення для іноземців та громадян України, які постійно проживають за її межами та бажають усиновити дитину, що проживає в Україні за принципом забезпечення найкращих інтересів дитини.

Даний матеріал готували:

- Комітет з сімейного права НААУ <https://unba.org.ua>
- Центр «Адвокат дитини» Вищої школи адвокатури НААУ <https://www.hsa.org.ua>

Колектив авторів:

- **Ганна Гаро** – сімейний адвокат та медіатор, кандидат юридичних наук, Голова Комітету з сімейного права НААУ, лектор Вищої школи адвокатури НААУ
e-mail: gannagaro@gmail.com
- **Лариса Гретченко** – адвокат, медіатор, керівник Центру «Адвокат дитини» ВША НААУ, заступник Голови Комітету з сімейного права НААУ
e-mail: l.hretchenko@hsa.org.ua
- **Світлана Савицька** – адвокат, кандидат юридичних наук, заступник Голови Комітету з сімейного права НААУ, член Ради Комітету з цивільного права та процесу НААУ
e-mail: svetlana.advocate@gmail.com
- **Марина Вітліна** – помічник адвоката Гаро Г.О., член команди Координатора комітетів НААУ
e-mail: marinavitlina@gmail.com

ЗМІСТ

<u>I. Термінологічний словник</u>	4
<u>II. Законодавство України, що регулює відносини у сфері міжнародного усиновлення</u>	6
<u>III. Обмеження щодо усиновлення дитини, що проживає в Україні іноземними громадянами чи громадянами України, які постійно проживають за її межами</u>	7
<u>IV. Етапи усиновлення дитини, що проживає в Україні іноземними громадянами чи громадянами України, які постійно проживають за її межами:</u>	8
• <u>Збір документів в країні свого проживання</u>	8
• <u>Реєстрація для подачі документів</u>	11
• <u>Подання до Міністерство соціальної політики України (далі – Мінсоцполітики) пакету документів та постановка на облік кандидатів в усиновлювачі</u>	11
• <u>Отримання запрошення на співбесіду для ознайомлення з інформацією про дітей, які можуть бути усиновленими. Співбесіда в департаменті захисту прав дітей та усиновлення Мінсоцполітики. Ознайомлення з інформацією про дітей, які можуть бути усиновленими</u>	12
• <u>Отримання направлення для знайомства та встановлення контакту з дитиною. Знайомство з дитиною за місцем її проживання</u>	13
• <u>Подання до служби у справах дітей заяви про бажання усиновити дитину та отримання в службі у справах дітей висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини</u>	13
• <u>Подання документів до Мінсоцполітики для отримання згоди на усиновлення дитини та отримання згоди вищезгаданого органу на усиновлення дитини</u>	13
• <u>Подання заяви і документів до суду. Судове засідання щодо розгляду питання усиновлення. Отримання рішення суду про усиновлення дитини</u>	14
• <u>Оформлення нового свідоцтва про народження дитини в органах реєстрації актів цивільного стану</u>	14
• <u>Передача дитини усиновлювачам та оформлення усиновленій дитині виїзних документів для постійного проживання за кордоном (паспорт громадянина України для виїзду за кордон)</u> ... 14	
• <u>Постановка усиновленої дитини на консульський облік в країні проживання [7]</u>	14
<u>V. Корисні посилання</u>	15

I. Термінологічний словник

Громадяни України, які постійно проживають за кордоном – громадяни України, які у відповідності до законодавства України оформили документи для виїзду громадян України за кордон на постійне проживання та мають постійне місце проживання в іншій державі або державах. Питання оформлення виїзних документів для постійного місця проживання регулюється:

- Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12?lang=en#Text>;
- Наказом Міністерства внутрішніх справ України №816 «Про затвердження Порядку провадження за заявами про оформлення документів для виїзду громадян України за кордон на постійне проживання» від 16.08.2016 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1241-16#Text>;
- Наказом Міністерства закордонних справ України №573 «Про затвердження Порядку провадження в закордонних дипломатичних установах України за заявами про оформлення документів для залишення на постійне проживання за кордоном громадян України, які виїхали за кордон тимчасово» від 22.12.2017 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0077-18#Text>;
- Постановою Кабінету Міністрів України №207 «Про затвердження Правил реєстрації місця проживання та Порядку передачі органами реєстрації інформації до Єдиного державного демографічного реєстру» від 02.03.2016 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2016-%D0%BF?lang=en>.

Іноземець – особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. Іноземці, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземці, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини. Іноземці зобов'язані неухильно дотримуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави (ст. 1, п. 6, ст. 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»).

Іноземці, які постійно проживають на території України – це іноземці, які мають посвідку на постійне проживання в Україні. Відповідно до ч. 1, ч. 17 ст. 4, та ч. 1 ст. 5 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» – це:

- іноземці, які іммігрували в Україну на постійне проживання відповідно до Закону України «Про імміграцію»;
- іноземці, які до прийняття рішення про припинення громадянства України постійно проживали на території України і після прийняття рішення про припинення громадянства України залишилися постійно проживати на її території, вважаються такими, які постійно проживають в Україні.

Іноземці, які тимчасово проживають на території України – це іноземці, які мають посвідку на тимчасове проживання в Україні. Відповідно до ч. 4 - 15, 18, 20 ст. 4, та ч. 3 - 22 ст. 5 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» – це:

- іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону прибули в Україну для працевлаштування або укладення гіг-контракту або під час перебування на законних підставах на території України у випадку, передбаченому частиною тринадцятою цієї статті, отримали дозвіл на застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні та посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні;
- іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для участі у реалізації проектів міжнародної технічної допомоги, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання на період роботи в Україні;
- іноземці, які прибули в Україну з метою проповідування релігійних віровчень, виконання релігійних обрядів чи іншої канонічної діяльності за запрошенням релігійних організацій та погодженням з державним органом, який здійснив реєстрацію відповідної релігійної організації, та отримали посвідку на тимчасове проживання;
- іноземці, які прибули в Україну для участі у діяльності філій, відділень, представництв та інших структурних осередків громадських (неурядових) організацій іноземних держав, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання та ін.

Усиновлення – це прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку усиновлення дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України. В цьому випадку усиновлення здійснюється в консульській установі або дипломатичному представництві України (ст. 207 та ст. 282 Сімейного кодексу України).

Відповідно до ст. 69 Закону України «Про міжнародне приватне право» – усиновлення та його скасування регулюються особистим законом дитини та особистим законом усиновлювача. Якщо усиновлювач – подружжя, яке не має спільного особистого закону, то застосовується право, що визначає правові наслідки шлюбу.

II. Законодавство України, що регулює відносини у сфері міжнародного усиновлення

Питання усиновлення дитини, яка проживає в Україні, іноземними громадянами та громадянами України, які постійно проживають за її межами, регулюється низкою законодавчих і нормативно-правових актів, а саме:

- Конвенція ООН про права дитини (далі – Конвенція);
- Сімейний кодекс України (далі – СК України);
- Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України);
- Закон України «Про міжнародне приватне право»;
- Закон України «Про охорону дитинства»;
- Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;
- Закон України «Про внесення змін та доповнень до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 08 жовтня 2008 року №905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» (далі – Постанова);
- Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 року №907 «Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» (далі – Постанова №907);
- Постанова Пленуму Верховного Суду України №3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» від 30.03.2007 року;
- Наказ Мінсоцполітики №445 «Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ» від 17.11.2011 року (далі – Наказ №445).

III. Обмеження щодо усиновлення дитини, що проживає в Україні іноземними громадянами чи громадянами України, які постійно проживають за її межами

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 року №907 «Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» (далі – Постанова №907) було введено обмеження щодо усиновлення дитини, що проживає в Україні іноземними громадянами чи громадянами України, які постійно чи тимчасово проживають за її межами на період воєнного стану.

Так у п. 134 Постанови №907 зазначено, що під час воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення або скасування діяльність з усиновлення дітей громадянами України, які тимчасово або постійно проживають (перебувають) за межами України, та іноземцями, у тому числі взяття таких осіб на облік кандидатів в усиновлювачі, видача їм направлень для знайомства та встановлення контакту з дитиною не здійснюється, крім випадків, коли усиновлювач є родичем дитини, або вирішується питання про усиновлення дитини, яка є рідним братом/сестрою раніше усиновленої ними дитини.

У разі коли громадяни України, які тимчасово або постійно проживають (перебувають) за межами України, та іноземці познайомилися та встановили контакт з дитиною за направленням Нацсоцслужби, яке було видано до введення в Україні воєнного стану, такі кандидати в усиновлювачі можуть завершити усиновлення дитини відповідно до законодавства України.

Таким чином, іноземці та громадянами України, які постійно чи тимчасово проживають за її межами можуть усиновити дитину, яка проживає в Україні в період дії воєнного стану лише у таких випадках:

- усиновлювач є родичем дитини;
- дитина, яка усиновлюється є рідним братом/сестрою раніше усиновленої ними дитини;
- контакт з дитиною за направленням Національної соціальної сервісної служби Міністерства соціальної політики України було встановлено до початку воєнного стану (до 24 лютого 2022 року).

ВАЖЛИВО: якщо процес усиновлення було розпочато до введення воєнного стану, а дитину, яку мали намір усиновити, було евакуйовано за межі України, то продовжити процес усиновлення можливо лише після повернення такої дитини на територію України.

IV. Етапи усиновлення дитини, що проживає в Україні, іноземними громадянами чи громадянами України, які постійно проживають за її межами

Першим етапом усиновлення є збір пакету документів в країні постійного проживання особи, яка виявила бажання усиновити дитину, що проживає в Україні, та формування справи для її подачі до Національної соціальної сервісної служби Мінсоцполітики (далі – Нацсоцслужба) [8].

Прийом заявників здійснюється Нацсоцслужбою відповідно до встановленого графіку. Так, відповідно до п. 3 Наказу №445, прийом заявників для подання ними справ здійснюється Нацсоцслужбою щороку в період з третього понеділка січня до 31 березня, з другого понеділка квітня до 30 червня, з другого понеділка липня до 30 вересня та з другого понеділка жовтня до 10 грудня відповідно до затвердженого ним графіка [6].

(Реєстрація заявників та їх документів відбувається у Мінсоцполітики за адресою: м. Київ, вул. Еспланадна, 8/0, 01601, тел. +38 (044) 226-24-45, факс +38 (044) 289-00-98, e-mail: info@nssu.gov.ua).

Іноземці, які постійно проживають на території України, що підтверджується посвідкою на постійне проживання в Україні, виданою територіальними органами чи підрозділами Державної міграційної служби України, оформляють документи на території України.

Іноземці, які тимчасово проживають на території України, оформляють документи в країні постійного проживання.

Заяви і звернення іноземців, які на законних підставах перебувають на території України, складаються українською мовою та засвідчуються нотаріусом.

Громадяни України, які постійно проживають за межами України, та іноземці, які бажають усиновити дитину, що проживає в Україні, мають подати до Нацсоцслужби такі документи:

1. Нотаріально засвідчену заяву про взяття на облік кандидатів в усиновлювачі. Заява складається у довільній формі, з обов'язковим зазначенням: адреси проживання заявника (за наявності кількох місць проживання, зазначаються усі адреси), паспортних даних, номеру телефону та адреси електронної пошти заявника(ів).
2. Копію паспорта громадянина України, іноземця або іншого документа, що посвідчує особу, у чотирьох примірниках;
3. Висновок компетентного органу країни проживання, який підтверджує можливість заявника бути усиновлювачем (у трьох примірниках). Цей виконавчий орган є аналогічним з тим, що забезпечує усиновлення дітей, що проживають в тій же країні, що усиновлювач.

З метою правильного визначення компетентного органу особі, яка виявила бажання усиновити дитину, що проживає в Україні, варто звернутися за допомогою до місцевого правника (адвоката), який допоможе визначити відповідний орган, що здійснює політику у сфері усиновлення у тому чи іншому місті країни проживання усиновлювача.

У висновку зазначаються адреса, житлово-побутові умови (кількість спальних кімнат, наявність умов для проживання дитини), біографічні дані, склад сім'ї (кількість осіб, які проживають разом із заявником, ступінь родинного зв'язку, наявність власних дітей), ставлення заявників до усиновлення, проходження підготовки з питань прийняття та виховання усиновленої дитини, попереднє ознайомлення з вимогами щодо усиновлення дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування в Україні, інформація щодо раніше усиновлених дітей, їх стан здоров'я, розвиток, виховання, умови проживання, перебування в сім'ї після усиновлення дитини під соціальним супроводженням. Висновок повинен містити рекомендації щодо кількості, віку, стану здоров'я дітей, яких можуть усиновити заявники, та інформацію щодо можливості усиновлення дитини з інвалідністю. У разі бажання усиновити дитину, яка має інвалідність або інші захворювання, в рекомендаціях щодо стану здоров'я дитини зазначається вичерпний перелік хвороб, за наявності яких заявникам рекомендовано усиновлення дитини. У висновку зазначається, чи можливе усиновлення дитини, яка страждає на хворобу, внесену до переліку захворювань.

ВАЖЛИВО: у висновку також зазначається інформація про наявність (відсутність) рішень суду щодо визнання заявників недієздатними, позбавлення їх батьківських прав, скасування усиновлення або визнання його недійсним, відібрання у них дітей, а також про факти відмови заявників від виховання власних чи раніше усиновлених дітей.

Висновок заявнику може бути виданий як державним, так і акредитованим недержавним органом з питань усиновлення дітей на території іноземної держави. У такому разі до висновку від недержавного органу необхідно додати:

- засвідчений нотаріально документ, що містить інформацію про акредитацію організації з питань усиновлення дітей на території іноземної держави;
- копія ліцензії (до кожного екземпляра висновку) на провадження таким органом діяльності, пов'язаної з усиновленням.

Засвідчена нотаріально копія документа, що підтверджує факт укладення договору між усиновлювачами та відповідною організацією з питань усиновлення дітей на території іноземної держави, із зазначенням інформації щодо забезпечення організацією та усиновлювачами своєчасного звітування, інформування консульської установи чи дипломатичного представництва України про будь-які надзвичайні випадки, в тому числі зміну місця проживання дитини, виникнення можливості скасування усиновлення або передачі на виховання усиновленої дитини іншим іноземцям, закладам для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відібрання в усиновлювачів дитини, порушення прав та законних інтересів дитини, нещасні випадки, смерть дитини тощо.

ВАЖЛИВО: іноземцям, які постійно проживають на території України, що підтверджується посвідкою на постійне проживання в Україні, виданою територіальними органами чи підрозділами Державної міграційної служби України, висновок готує служба у справах дітей за місцем їх проживання.

4. Дозвіл компетентного органу країни проживання заявників на в'їзд і постійне проживання усиновленої дитини, крім громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які проживають на території країни, з якою Україна має безвізовий режим;

5. Нотаріально засвідчене зобов'язання заявника (у двох примірниках), адресоване Нацсоцслужбі та консульській установі чи дипломатичному представництву України в країні проживання усиновителя:

- поставити дитину на облік у відповідній консульській установі чи дипломатичному представництві України (із зазначенням найменування установи, представництва, його адреси) протягом місяця після в'їзду до країни проживання;
- забезпечити право усиновленої дитини зберігати громадянство України до досягнення нею 18 років;

- подавати консульській установі чи дипломатичному представництву України не менш як один раз на рік протягом перших трьох років після усиновлення та в подальшому один раз на три роки до досягнення дитиною вісімнадцяти років звіт про умови проживання та стан здоров'я усиновленої дитини за формою;
  - надавати можливість представникові консульської установи чи дипломатичного представництва України спілкуватися з дитиною;
  - повідомляти консульську установу чи дипломатичне представництво України про зміну місця проживання усиновленої дитини;
  - протягом 20 робочих днів повідомляти консульській установі чи дипломатичному представництву України про передачу на виховання усиновленої дитини іншим іноземцем, закладам для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також відібрання дитини правоохоронними органами та органами соціальної опіки;
  - негайно, але не пізніше ніж через три дні, повідомляти консульській установі чи дипломатичному представництву України про випадки порушення прав та законних інтересів усиновленої дитини, а також про нещасні випадки з усиновленою дитиною та її смерть.
6. Засвідчену нотаріальну письмову згоду другого з подружжя на усиновлення дитини із зазначенням причини усиновлення тільки одним із подружжя (у разі усиновлення дитини одним із подружжя), якщо інше не передбачено законодавством;
  7. Довідку з місця роботи про заробітну плату за останні шість місяців або копію декларації про доходи за попередній календарний рік, засвідчену органом, який її видав або нотаріально;
  8. Засвідчену нотаріально копію документа про шлюб, зареєстрований в компетентних органах країни (у двох примірниках);
  9. Висновок про стан здоров'я кожного заявника;
  10. Довідку про перевірку на території країни проживання фактів наявності чи відсутності судимості для кожного заявника, видана компетентним органом країни проживання;
  11. Засвідчену нотаріальну копію документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням, із зазначенням його загальної і житлової площі та кількості спальних кімнат;

12. Засвідчену нотаріально письмову згоду заявника, який є іноземцем, на отримання інформації про нього в Генеральному секретаріаті Інтерполу та правоохоронних органах держави, громадянином якої є іноземець, та держави, на території якої він проживає (у двох примірниках), на строк до досягнення усиновленою дитиною 18 років;

13. Виданий компетентним органом країни проживання заявника за встановленою формою документ або в разі його відсутності засвідчена нотаріально письмова згода заявника на отримання та обробку персональних даних про нього та усиновлену дитину в усіх компетентних органах країни проживання (у трьох примірниках) на строк до досягнення усиновленою дитиною 18 років;

14. Інформацію компетентного органу країни проживання заявника та інформація консульської установи чи дипломатичного представництва України про своєчасність (несвоєчасність) подання звітів та наявність (відсутність) фактів неналежного виконання обов'язків усиновлювачем, який є іноземцем або громадянином України, що постійно проживає за межами України, у разі повторного усиновлення на території України.

ВАЖЛИВО: у разі усиновлення дитини одним із подружжя документи, передбачені підпунктами 2, 9, 10, 12 і 13 подаються кожним з подружжя.

Нотаріально засвідчені заяви про розмір заробітної плати чи інших доходів заявників, наявність у них майна чи права користування майном, інші заяви не замінюють зазначених вище документів.

ВАЖЛИВО: На день подання документів до Мінсоцполітики строк їх подальшої дії повинен становити не менш як шість місяців. У разі коли строк дії документів за законодавством країни, яка їх видала, становить менш як шість місяців, на день подання до Мінсоцполітики вони повинні бути дійсними.

Другим етапом є реєстрація заявників, що відбувається за наявності висновку компетентного органу країни проживання, який підтверджує можливість заявників бути усиновлювачами. У день згаданої реєстрації заявникам або їх представникам повідомляється про дату подання справи.

Третій етап – подання заявником справи особисто або його представником до Мінсоцполітики за вищезазначеною адресою. Зверніть увагу, що справа подається в окремій папці, на титульній сторінці якої зазначаються країна проживання, прізвище та повне ім'я заявника, а на звороті титульної сторінки – перелік поданих документів, підписаний заявником або його представником. У правому верхньому куті першої сторінки кожного документа зазначається порядковий номер цього документа відповідно до переліку. Для зручності користування та належного зберігання справи подаються у папках відповідних кольорів: Ізраїль, Канада – білий, Іспанія – блакитний, Італія – зелений, Німеччина – синій, США – червоний, Франція – жовтий, інші країни – фіолетовий [7].

ВАЖЛИВО: Мінсоцполітики не приймає до розгляду справи, що надійшли поштою.

На цьому етапі відбувається постановка заявника на облік кандидатів в усиновлювачі. Інформація про кандидата вноситься до спеціальної книги обліку кандидатів та видається відповідна довідка. Строк дії довідки становить один рік з дня отримання. Це означає, що протягом року кандидат на усиновлення може усиновити дитину не оновлюючи інформацію про себе у Нацсоцслужбі, якщо протягом року не відбулися суттєві зміни, що унеможливають усиновлення чи якимось чином можуть вплинути на процес усиновлення, порушити права дитини.

Четвертий етап – отримання запрошення на співбесіду для ознайомлення з інформацією про дітей, які можуть бути усиновленими та, безпосередньо, сама співбесіда в Нацсоцслужбі.

Яких дітей можна усиновити іноземцям та громадянам України, що постійно проживають за її межами?

Для іноземців та громадян України, які постійно проживають за її межами категорії дітей, яких можна усиновити – є різними.

Відповідно до українського законодавства **іноземці можуть усиновити тільки ту дитину, яка досягла віку п'яти років та перебуває не менше одного року на обліку в центральному органі виконавчої влади**, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей (Мінсоцполітики).

Усиновлення може бути здійснено до закінчення зазначеного строку, а також до досягнення дитиною п'яти років, у таких випадках:

- усиновлювач є родичом дитини;
- дитина страждає на хворобу, що внесена до спеціального переліку хвороб, затвердженого Міністерством охорони здоров'я України (Наказ Міністерства охорони здоров'я України №973 від 27.12.2011 року);
- здійснюється усиновлення всіх рідних братів і сестер в одну сім'ю, якщо один з них досяг п'яти років і перебуває на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, не менше одного року;
- іноземці виявили бажання усиновити дитину, яка є братом або сестрою раніше усиновленої ними дитини (ст. 283 СК України).

Крім того, переважне право на усиновлення дитини мають іноземці, які є:

- родичами дитини;
- громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги.

Що ж до громадян України, які постійно проживають за межами України, то вони можуть усиновити дитину, яка перебуває на централізованому обліку, незалежно від віку дитини та строку їх перебування на такому обліку.

ВАЖЛИВО: подружжя, в якому один є громадянином України, а другий – іноземцем, може усиновити лише ту дитину, яка може бути усиновлена іноземцем.

Після проходження співбесіди та ознайомлення з інформацією про дітей, які можуть бути усиновлені, настає **п'ятий етап** – знайомство та встановлення контакту з дитиною за місцем її проживання.

ВАЖЛИВО: під час дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення або скасування видача направлень усиновлювачам для знайомства та встановлення контакту з дитиною не здійснюється, крім випадків, коли усиновлювач є родичем дитини, або вирішується питання про усиновлення дитини, яка є рідним братом/сестрою раніше усиновленої ними дитини.

Наступним, **шостим етапом** є подання до служби у справах дітей за місцем проживання дитини заяви про бажання її усиновити та отримання висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини.

Сьомий етап – отримання згоди від Мінсоцполітики на усиновлення дитини.

Строки розгляду питання про усиновлення дитини громадянами України, які проживають за межами України, або іноземцями дитини, яка проживає в Україні:

1. Протягом 10 робочих днів з дня прийняття справи, Нацсоцслужба надсилає до Національної поліції України запит щодо перевірки іноземців на наявність або відсутність інформації компрометуючого характеру в правоохоронних органах держави, громадянами якої є іноземці, та держави, на території якої вони проживають, а також Генеральному секретаріаті Інтерполу. У разі усиновлення дитини одним із подружжя, перевірка проводиться стосовно чоловіка і дружини.

2. Протягом 10 днів після надходження запиту від Нацсоцслужби, Національна поліція України перевіряє заявників щодо перебування на обліку в Генеральному секретаріаті Інтерполу, формуючи та надсилаючи відповідний запит до правоохоронних органів держави, громадянами якої є іноземці, та держави, на території якої вони проживають.

ВАЖЛИВО: у разі наявності відомостей компрометуючого характеру щодо заявників у Генеральному секретаріаті Інтерполу, Національна поліція України протягом трьох днів після надходження результатів перевірки інформує про це Нацсоцслужбу.

У разі відсутності таких відомостей, Національна поліція України протягом 40 днів після надходження запиту інформує Нацсоцслужбу про відсутність відомостей компрометуючого характеру щодо заявників у Генеральному секретаріаті Інтерполу, а також про результати перевірки заявників правоохоронними органами держави, громадянами якої є іноземці, та держави, на території якої вони проживають.

3. Нацсоцслужба протягом 25 робочих днів перевіряє документи на відповідність вимогам законодавства і в разі відповідності законодавству бере заявників на облік кандидатів в усиновлювачі із занесенням даних про них до Книги обліку кандидатів в усиновлювачі. Про взяття на облік кандидатів в усиновлювачі Нацсоцслужба повідомляє заявнику протягом семи робочих днів з дати ухвалення такого рішення у письмовій та електронній формі.

ВАЖЛИВО: у разі виявлення необхідності щодо уточнення відомостей, які містяться у поданих документах, або проведення перевірки нововиявлених обставин, Нацсоцслужба має право подати запит щодо додаткових документів та продовжити строк розгляду документів не більш як на 20 робочих днів.

Відповідно до п. 134 Постанови № 907 під час дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення або скасування взяття на облік кандидатів в усиновлювачі громадян України, які тимчасово або постійно проживають (перебувають) за межами України, та іноземців не здійснюється.

Вусиновленні може бути відмовлено у таких випадках:

- подані документи не відповідають вимогам;
- у документах або їх перекладі є виправлення, дописки, не завірені в установленому порядку;
- переклад не відповідає змісту оригіналу документа;
- заявники (один з них) не можуть бути усиновлювачами відповідно до ст. 212 СК України;
- різниця у віці між дитиною та заявниками становить менш як 15 років;
- серед дітей, які більше року перебувають на централізованому обліку, якщо інше не передбачене законодавством, немає дітей, які за віком та станом здоров'я відповідали б рекомендаціям, що містяться у висновку;

- сума сукупного доходу на кожного члена сім'ї з урахуванням кількості рекомендованих до усиновлення дітей менша, ніж мінімальний рівень доходу на одну особу, встановлений для регіону країни перебування заявників;
- виявлено факти передачі заявниками на виховання попередньо усиновленої ними дитини іншим іноземцям, закладам для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відібрання у заявників дитини правоохоронними органами та органами соціальної опіки, а також інформацію про порушення прав та законних інтересів попередньо усиновленої ними дитини, про нещасні випадки з попередньо усиновленою ними дитиною та її смерть з їх вини заявників. Зазначені факти та інформація можуть бути підтверджені як безпосередньо усиновлювачами, так і компетентними органами країни проживання.

Наступним **етапом**, після отримання згоди від Мінсоцполітики, є підготовка та подача відповідної заяви про усиновлення до суду за місцем проживання дитини.

ВАЖЛИВО: заявником може бути особа, яка бажає усиновити дитину, подання заяви про усиновлення дитини через представника не допускається.

Суддя під час підготовки справи про усиновлення дитини до розгляду вирішує питання про участь у ній заінтересованих осіб відповідного органу опіки та піклування, а також уповноваженого органу виконавчої влади.

Після набрання рішенням законної сили (30 днів з дня винесення рішення судом) його копія направляється органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для внесення необхідних змін до актового запису про народження усиновленої дитини або повнолітньої особи, а також уповноваженому органу виконавчої влади. У разі якщо фактичне місце проживання особи, щодо якої подано заяву про усиновлення, не збігається з місцем її народження, копія рішення суду надсилається органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем народження такої особи [10].

Також усиновлювач самостійно може звернутися до державного органу реєстрації актів цивільного стану з метою оформлення нового свідоцтва про народження усиновленої дитини. Під час отримання нового свідоцтва до актового запису про народження можуть бути внесені зміни щодо: прізвища, імені, по батькові, дати, місця народження дитини, про запис заявника матір'ю або батьком дитини. Порядок звернення регулюється Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» та включає в себе подання заяви з проханням внести зміни до актового запису про народження дитини на підставі рішення суду про усиновлення. Заява подається в довільній формі разом з копією рішення суду про усиновлення, копією паспорта усиновлювача та оригіналом свідоцтва про народження дитини до органу реєстрації актів цивільного стану, в якому вперше було видано свідоцтво про народження дитини.

Після того, як усиновителі отримують нове свідоцтво про народження дитини, настає **етап підготовки документів** для виїзду дитини на постійне місце проживання за кордон: паспорт громадянина України для виїзду за кордон.

ВАЖЛИВО: за усиновленою дитиною зберігається громадянство України до досягнення нею вісімнадцяти років. Усиновлена дитина має право на збереження своєї національної ідентичності відповідно до Конвенції, інших міжнародних договорів. (ст. 283 СК України).

Останнім етапом усиновлення є постановка дитини на консульський облік в країні проживання. Для цього, усиновителям необхідно звернутися до консульства України в своїй країні та подати заяву про встановлення дитини на консульський облік.

Облік дітей, які усиновлені іноземцями і проживають за межами України, та нагляд за дотриманням їхніх прав до досягнення ними 18-річного віку здійснює відповідна консульська установа чи дипломатичне представництво України за дорученням Міністерства закордонних справ України.

V. Корисні посилання

1. Закон України «Про внесення змін та доповнень до Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1058-03?lang=en#Text>;
2. Закон України «Про міжнародне приватне право»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15?lang=en>;
3. Закон України «Про охорону дитинства»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14?lang=en#Text>;
4. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17?lang=en>;
5. Конвенція ООН про права дитини: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021?lang=en#Text;
6. Наказ Міністерства соціальної політики України №445 «Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ» від 17.11.2011 року: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/z1406-11?lang=en#Text>;
7. Офіційний веб-сайт Міністерства закордонних справ України. Консульські питання. Громадянам України. Міжнародне усиновлення: <https://mfa.gov.ua/consul/forua/int-adopt>, In English: <https://mfa.gov.ua/en/consular-affairs/international-adoption>;
8. Офіційний веб-сайт Національної соціальної сервісної служби Міністерства соціальної політики України: <https://nssu.gov.ua/en>;
9. Постанова Кабінету Міністрів України №905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» від 08.10.2008 року: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF?lang=en>;
10. Постанова Пленуму Верховного Суду України №3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» від 30.03.2007 року: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-07?lang=en#Text>;
11. Сімейний кодекс України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14?lang=en#Text>;
12. Цивільний процесуальний кодекс України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15?lang=en#Text>;
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 року №907 «Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2022-%D0%BF?lang=en#Text>.

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

HSA

HIGHER
SCHOOL OF
ADVOCACY

2023